

ÖNSÖZ

Siyasal düşünceler tarihinin konusu nedir? İlk elde, bu soruya kolaylıkla yanıt verilebilir gibi gözükmektedir. Çünkü, adı üstünde, konu “siyasal düşüncelerdir.” Ama sorun tam da burada başlamaktadır: Bu yanıtın kesin olarak söylediği tek şey, siyasal düşünceler tarihi bir disiplin olarak kabul edilirse, bu disiplinin konusunun “düşünceler” olduğudur; ancak herhangi bir düşünceler grubu değil; siyasal düşünceler. O halde bir düşüncelyi siyasal niteliğiyle siyasal olmayan bir başka düşünceden ayıran nedir? Yani, hangi göstergeler, ölçüler, değerlendirmeler ya da yaklaşımlar içinden hareket edilerek siyasal olan ve olmayan düşünce birbirinden ayrılmaktadır? Dahası, böylesi bir ayrıştırma girişimi ne ölçüde mümkündür? Örneğın Platon’un düşünceleri siyasal mıdır, felsefi mi? Ya da Sokratik düşünce aynı zamanda dinsel bir düşünce biçimi olarak görülemez mi? Soruları çoğaltmak son derece kolaydır. Burada özel olarak dikkat çekilmeye çalışılan şey öncelikle bir niteleme sıfatı olarak “siyasal”ın kendisinin nasıl niteleneceğidir. Eđer Türkçe’de “siyasal” sözcüğü bir sıfat değil de, bir isim olarak var olsaydı, soru en yalın haliyle şuna da dönüşebilirdi: Siyasal nedir? Siyasal nedir ki kendisiyle ilişkili düşüncenin de siyasal olarak nitelenmesini sağlayabilmektedir? “Siyasal” sıfatının, sıfat olarak ilişkili olduğu isim “siyaset”tir. Bu durumda siyaset nedir sorusu daha anlamlı olarak görülebilir. Ama burada siyaset biliminin siyasete ilişkin yaptığı bütün tanımlar şöyle kabaca anımsanırsa, bir özelliğın dikkat çektiğı görülecektir. Siyaset şöyle ya da böyle, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, kavramsal düzeyde hep bir ilişkiselliğı, terimsel olarak da bu ilişkiselliğın adını öne çıkarmaktadır. Bu ilişkisellik farklı tanımlama girişimlerinde, farklı nitelikte ve nicelikte öğeler arasında kuruluyor olsa da, değişmeyen şey, siyasetin bir ilişkiselliğı ifade ediyor oluşudur. Bu anlamda “ilişkin

olma” halini, adeta doğal olarak içeren “siyasal” teriminin –her ne kadar Türkçe’de mümkün değilse de– “nedir” soru sözcüğünü, “siyaset” teriminden daha çok hak ettiği anlaşılacaktır. Siyasal düşünceler tarihi disiplini de bu soruya verilmiş yanıtları ve bu yanıtların tarihini kendisine konu edinir.

Bu çerçevede bu kitap, Batı siyasal düşüncesi bakımından çoğunlukla başlangıç ya da nirengi noktası olarak kabul edilen Antik Yunan’dan ya da daha özel olarak *polisten* başlamakta ve Fransız Devrimi’yle tamamlanmaktadır. İlk elde, genel olarak toplumsal, mimari, mekansal, askeri, iktisadi, dini bir birim olarak kabul edilen Antik Yunan kent-devletlerinin adı olan *polis*, bu düşünce tarafından, devletin izlediği tarihsel yolculuk adına en mükemmel başlangıç noktası olarak seçilmiştir. Bu yüzden metin *polisle* başlamaktadır. Aynı şekilde, 1789 Fransız Devrimi, her ne kadar varlığını kendisinden önceki birçok gelişmeye borçlu olsa da, “eski dünyanın” artık tümüyle tarihe karıştığını, yepyeni bir dünyayı, “burjuva dünyasını” haber veren en önemli kırılma noktasını işaretlemek için, üzerinde neredeyse herkesin uzlaştığı önemli bir simgeye dönüşmüştür; bu yüzden de kitap onunla kapanmaktadır. Bu anlamda burada anlatılan siyasal düşünce, modern siyasal düşüncenin *arkaik* (eski) ama eskimeyen köklerine bir yolculuk ya da bir geri dönüştür. Kim bilir belki de hem bir Yunan düşünürünün, Epikuros’un, hem de çağdaş bir yazarın, Ursula K. Le Guin’in dediği gibi, “gerçek ilerleme, geriye dönüştür.”

Elbette bu kitap, siyasal olanın ya da siyasetin bütün kavramsal içerimlerini, bu içerimlerin ve yorumlarının, bu yorumların taşıdığı biçimlerin izini tarih içinde kovalayan, “tüketici” bir kitap değildir. Bu kitap, kendine çizdiği sınırlar içerisinde, siyasal olanın niteliği üstüne geliştirilmiş düşünceleri, belirli bir tarihsel doğrultuda ve belirli bir genellik ölçüsünde okuruna sunmakla yetinen ve yapabilirse, okurunu siyasal olanın niteliğini berraklaştırabilmek için yeni yolculuklara davet etmeye, kışkırtmaya çalışan bir kitap olmakla sınırlıdır. Bu “kışkırtıcı” rolünü oynayabilirse işlevini yerine getirmiş olacaktır.

Elinizdeki çalışma bir başka anlamda da bir tür “geriye dönüş”tür. Bu alanda, özellikle üniversitelerin siyasal düşünce tarihi öğretiminde kullandığı Türkçe ya da çeviri kimi yapıtlar hemen anımsanabilir. Çeviri bir yapıt olarak Sabine’in metni ilk akla gelen örnektir. Sabine, uzun yıllardır Türk üniversitelerinde okutulmuş ve hâlâ da okutulan metinlerin başında gelmektedir. Aynı şekilde Murat Sarıca, Alâeddin Şenel, Ayferi Göze gibi isimler de buna eklenmelidir. Bu metinler de yıllarca okutulmuş ve okutulmaktadır. Ancak 1989’da Mehmet Ali Ağaoğulları’nın *Eski Yunan’da Siyaset Felsefesi*’yle başlayan ve nihayet, 1994’te *Kent Devletinden İmparatorluğa* adlı kitap ilki olmak üzere bir dizi kitapla süren çalışmalarının ürünleri, bugün Türk üniversitelerinde, siyasal düşünce tarihi öğretiminde kullanılan başat metinler durumundadır.

Hepsi birbirinden değerli ve farklı nitelikleriyle öne çıkan bu metinlerin varlığına karşın, lisans düzeyinde verilen siyasal düşünce eğitiminde karşılaşılan kimi sorunlara kendi ölçeğinde yanıt verebilmek için elinizdeki bu metin üretilmiştir. İşte ikinci “geriye dönüş” burada kendisini göstermektedir. Bu çalış-

ma, kendisine temel olarak Mehmet Ali Ağaoğulları ve meslektaşlarının altı ciltten oluşan dizilerini almaktadır. İlgili dizi bu çalışmayla anlamlı ölçüde sadeleştirilmiştir ama bu sadeleştirme, özetlemek anlamına gelmemektedir. Hele hele “özetlemek”ten anlaşılan şey özel olarak ve yalnızca “kısaltmak”sa bu çalışma ilgili dizinin kısaltılmış bir çeşidi de değildir. Aksine, görüleceği gibi, ilgili diziden farklı olarak bu metin, haritalarla, zamandizinlerle, illüstrasyonlarla, resimlerle, fotoğraflarla, öğrencilerin kendi kültürleriyle ilgili bağ kurmalarını sağlayacak küçük ipuçlarıyla, kutucuklarla, ilgili düşünürlerden doğrudan aktarmalarla daha da zenginleştirilmiştir. Kimi bölümlerde dizinin ilgili kısmına sadık kalınmış, kimi bölümlerde ise dizi diğer referanslar gibi, herhangi bir referans olarak kullanılmış ve yepyeni bir bölüm ortaya çıkmıştır.

Temel olarak ilgili dizi gözetildiği içindir ki adları geçerse de bu çalışmanın iki gizli yazarının daha olduğu belirtilmelidir: Prof. Dr. Cemal Bâli Akal ve Prof. Dr. Levent Köker. Bu metinde yer alan İkinci Bölüm, 2 ve 3 numaralı başlıklar ilgili dizi içinden, Cemal Bâli Akal’dan doğrudan yapılan bir özettir. Aynı şekilde, bu çalışmanın feodaliteyle ilgili kısmında Levent Köker’den doğrudan, geniş ölçüde yararlanılmıştır. Kendilerine gösterdikleri anlayış için teşekkür borçluyuz.

Söz teşekkürü gelmişken, kuşkusuz en büyük teşekkür öğrencileredir; akademik üretimi hâlâ anlamlı kıldıkları için.